

**SCIENTIFIC PAPERS
OF THE UNIVERSITY OF PARDUBICE**
Series C
Institute of Languages and Humanities
5 (1999)

PES V KONTEXTU RODINNÝCH VZTAHŮ

Zuzana Lenderová
Filosofická fakulta Masarykovy univerzity Brno

(S poděkováním panu docentu Holubářovi ...)

TEORETICKÁ ČÁST

HISTORICKÝ POSUN FUNKCE PSA

Celá staletí chovali lidé zvířata především pro hospodářské a obranné účely. Je sice pravda, že v historických pramenech existují zmínky o ojedinělém individuálním vztahu člověka a zvířete, ale takový vztah býval spíš raritou než běžným úkazem. Vztah člověka a zvířete dosáhl jisté individualizace teprve přibližně v průběhu tří posledních století. Narozdíl od křesťanské tradice, která chovala ke zvířatům lhostejnost či dokonce nechuť se zdůvodněním, že jde o tvory bez duše, a karteziánské představy zvířete - stroje, na dvoře Ludvíka XVI. se zvířata těšila velké pozornosti a oblibě.

V 19. století byla již náklonnost ke zvířatům zcela běžným úkazem. Jakýmsi „předjezdcem“ tohoto obratu v chápání zvířete jako bytosti hodné lidského citu byl prý J. J. Rousseau, který se svým psem navštěvoval pařížské salony, a jeho vztah ke psovi se stal vzorem nového pohledu na vztah člověk - zvíře. Nejčastějšími chovateli psů byly v té době mladé dívky. Zvíře tak získalo novou funkci - citová vazba k němu se stala přípravou na citový vztah k lidské bytosti. Něha bohatých vrstev vůči psům byla v té době dávana do kontrastu ke *krutému světu* chudých, kde má zvíře stále prvotní určení - hospodářské a obranné.

V průběhu první poloviny 19. století došlo k dalšímu přehodnocení vztahu společnosti ke zvířatům - výsledkem byla mj. skutečnost, že se jatka přestěhovala mimo města, aby nebyla tolik na očích veřejnosti. V roce 1840 vznikla v Paříži *Société protectrice des animaux* (Společnost na ochranu zvířat), roku 1850 pak zákonné shromáždění schválilo *Grammontův zákon*, který zakazoval páchní veřejného násilí na domácím zvířeti.

Romantismus přichází s uctíváním především zvířecí věrnosti, smrt zvířecího přítele je oplakávána jako smrt člověka. Stendhal miloval své dva psy, P. Merimée prý žil sám se svou kočkou a želvou, V. Hugo si vytvořil silné citové pouto ke psovi, který s ním sdílel exil...

Za druhého císařství byl již pes běžným obyvatelem pařížského bytu, pořádaly se první výstavy psů, fotografie domácích mazlíčků se dostávaly do rodinných alb, psi bývali pochováni v zahradách v blízkosti domů, později se zakládaly psí hřbitovy.

Poslední čtvrtina 19. století byla obdobím velkého rozvoje veterinární péče a snahy vytvořit legislativu zajišťující práva zvířat.

HISTORIE „ANIMAL THERAPY“ (TERAPIE ZVÍŘATY)

Domácí zvířata jsou již několik staletí chována nejen pro potěchu chovatelů a hospodářské účely, ale i pro pozitivní vliv, kterým působí na psychicky i fyzicky postižené lidi. Existuje hypotéza jednoho z nejznámějších vědců zabývajících se *animal* terapií, A. Katchera (cit. dle Hess, Fialová, 1995), že promlouvání ke psům a hra s nimi snižuje krevní tlak a hladinu adrenalinu v krvi, zatímco rozhovor s lidmi je zvyšují.

V současné době ještě není zcela vyhraněná terminologie, která by se měla v souvislosti s terapií zvířaty používat. Česká terminologie dosud ekvivalenty anglických výrazů nemá vůbec. Zatím se o terapii zvířaty mluví jako o *zooterapii*, *animal therapy*, *pet therapy*. Protože nejčastěji probíhá léčba prostřednictvím koní a psů, existují i speciální názvy jednotlivých odnoží *animal* terapie - *hippoterapie* (terapie prostřednictvím koní) a *canisterapie* (terapie prostřednictvím psů). V současné době se diskutuje o možné alternativě termínu *canisterapie* - a sice *kynoterapie* - s celkem logickým odůvodněním, že zatímco slovo *canis* je původu latinského, výraz *terapie* má své kořeny v řečtině, a bylo by tedy správnější ponechat i slovo *pes* v řečtině.

Ve starověkém Řecku se používali psi při léčbě revmatismu - nejčastěji maltézští pinčové byli přikládáni na bolestivá místa pacienta. V této době najdeme i počátky *hippoterapie*.

Dějiny *animal therapy* začínají rokem 1792, kdy byla v Anglii založena klinika York Retreat s cílem pečovat o duševně nemocné aktivizujícím způsobem, přičemž komunikaci mezi pacienty usnadňovala drobná domácí zvířata - například drůbež a králíci. V Německu současně se založením Bethelu v roce 1867 začala probíhat terapie epileptiků prostřednictvím domácích zvířat. V průběhu druhé světové války pak byla v USA používána zvířata k rehabilitaci zraněných vojáků.

Největším přínosem pro *canisterapii* jsou patrně experimenty prováděné Borisem Levinsonem v 70. letech v USA. Na myšlenku využití psa v terapii jej přivedla malá příhoda. Všiml si totiž setkání svého psa s emocionálně narušeným dítětem, které s Levinsonem odmítalo jakkoli komunikovat. O psa však projevovalo obrovský zájem. Vztah mezi tímto dítětem a psem vedl k postupnému uzdravení dítěte. Levinson (Hess, Fialová, 1995) zformuloval hypotézu, podle níž pes funguje jako sociální katalyzátor, jako přenosový objekt. Dítě nejprve naváže kontakt se psem, později s terapeutem, nakonec i se širším okolím. Levinson navrhl a uvedl v praxi i jinou terapeutickou metodu - pokud byly problémy dítěte způsobeny především nezdravým rodinným klimatem, přivedl psa přímo do rodiny. Důležité bylo, aby dítě nevnímalo psa jako další břímě, soka, konkurenta ve své již tak dost komplikované situaci. Dítě musí být na příchod pejska do rodiny postupně připravováno tak, aby později mělo zájem se o psa starat a *kamarádit* s ním.

Levinson se také zabýval otázkami výběru vhodného plemene psa pro terapii a zásadami, jak tyto psy pro terapeutické účely cvičit.

Problematice *canisterapie* se v USA věnovali i manželé Samuel a Elisabeth Corsonovi (cit. dle Straková, 1996), kteří definovali specifické znaky, pro něž je pes v terapii tolik oblíben. Je to schopnost poskytovat kladné emoce a dotykový kontakt v každé době a situaci spolu s dětsky naivní důvěrou, kterou psi vůči lidem chovají. Corsonovi v tomto kontextu kladou akcent na nonverbální způsob komunikace, jenž je výborným předpokladem pro navázání pozitivního vztahu mezi psem a člověkem, kterému verbální komunikace činí problémy.

Významný výzkum vedli i američtí psychologové Roger A. Mugford a J.G.M. Comiskij v roce 1975 (cit dle Straková, 1996). V experimentu sdílela skupina starších mužů po určitou dobu místnost s televizí, květinou nebo andulkou. Výsledky byly porovnány s kontrolní skupinou po pěti měsících a zjistilo se, že pouze andulka měla signifikantně pozitivní vliv na duševní stav probandů.

Roku 1980 dokázala R. Friedmannová (cit. dle Hess, Fialová, 1995) ve dvojité slepé studii, že přežívání osob po infarktu myokardu se výrazně zvýšilo, pokud pacient choval nějaké domácí zvíře. Během prvního roku po infarktu zemřeli pouze tři z 53 majitelů domácích zvířat, ve druhé skupině osob bez domácích zvířat zemřelo 22 osob z 39. O deset let později bylo v USA založeno Jeffovo středisko pro zvířata - společníky. Základním programem střediska je umísťování zvířat do domácností starších a osamělých lidí. Dále pak pracovníci tohoto střediska navštěvují se zvířaty několikrát týdně nemocnice. Prý i někteří jinak velmi špatně pohybliví pacienti jsou ochotni a schopni vstát, očekávají-li návštěvu svých zvířecích kamarádů. Podobnou iniciativu vyvíjí i pražská zoologická zahrada, která umožňuje kontakt zvířat s tělesně a mentálně postiženými dětmi.

V USA probíhá v posledních letech mnoho programů zaměřených na integraci psů do rodin postižených, starých a osamělých lidí. Jde například o Canine Therapy program v Ashtonské škole pro postižené děti v Solinas, dále program Pet-A-Care v San Franciscu (v rámci tohoto programu dostávají občané starší 65 let s malými příjmy přídavky na péči o domácí zvířata), Children and Animal Together for Seniors v New Yorku - starším občanům, kteří si vezmou zvíře z útulku, pomáhají v péči o zvířata děti a zároveň dostávají finanční podporu od města. Dalším příkladem je program People-Pet-Partnership ve Washingtonu, jehož cílem je pomocí pravidelného vzělávání občanů všech věkových skupin zvýšit všeobecné povědomí o přirozeném vztahu člověk-zvíře.

V České republice existuje Asociace příznivců odpovědného vztahu k malým zvířatům. Ve spolupráci se zmíněnou organizací proběhl v roce 1997 výzkum v Modrém klíči v Praze (jde o ústav zaměřený na péči o autistické děti). Výsledky tohoto výzkumu publikovala Chamrádová (1997) ve své disertační práci. Během jejího šestiměsíčního experimentu byl každodenně přiváděn mezi děti speciálně vycvičený pes (labradorský retrívr). Cílem výcviku psů využívaných v canisterapii je dosažení naprosté submisivity v interakci s klienty (psi se chovají naprosto pasivně a v případě hostilního chování člověka je pes veden k únikové reakci). Během experimentu byly děti v interakci s vycvičeným psem a examinátorkou v chráněném prostoru. Jejich vzájemná interakce byla zaznamenávána videokamerou. Záznam byl následně analyzován a zjistilo se, že děti, které jinak nebyly schopny navázat kontakt se svým okolím, přijímají daleko snadněji psa jako komunikačního partnera.

FUNKCE PSA V RODINNÉM KONTEXTU

Velký význam mají psi v životě dětí a starých lidí. Dětem jsou kamarádem ve hře, rovnocenným partnerem v komunikaci i v jednání a zároveň objektem, na němž se mohou naučit péči o druhého. Nejvhodnější je přivést psa do rodiny ve třetím roce života dítěte. V této době je již motoricky i psychicky dostatečně vyvinuto, takže existuje jen velmi malé riziko konfliktu mezi dítětem a psem. Nelze však očekávat, že se již malé dítě bude schopno o zvířátko starat. Podle Matějčka (1995) je pro předškolní děti pejsek pouhou pohybující se hračkou. Veliký zlom nastává v období osmého, devátého roku dítěte, kdy začíná pes nebo kočka rozvíjet u dítěte tzv. rodičovské pečovatelské postoje. Přibližně od jedenácti let začíná dítě psa cíleně cvičit, vychovávat. A to nejen pro vlastní potěchu, ale i pro prestiž a respekt, kterých může vlastnictvím dobře cvičeného psa u svých vrstevníků dosáhnout. Děti se svému psovi velmi často svěřují, hovoří s ním. Pes je pro ně ztělesněním jistoty - zajišťuje svému malému chovateli bezpečí a zároveň jej téměř vždy na slovo poslechne.

Společnost psa (Vojtěchovský, 1996) bývá obrovským přínosem pro staré a osamělé lidi. Díky potřebám, které musí pro pohodlí, zdraví a dobrou kondici psa chovatelé naplňovat, starají se mnohem snáze a kvalitněji i o sebe. Pes je starším lidem i prostředníkem mezi jejich uzavřeným světem domova a světem vnějším. Procházkou, které jsou pro pejska nepostradatelnou nutností, poskytují chovateli výbornou a zdravou příležitost, jak trávit volný čas. Navíc se při nich často seznámí se svými vrstevníky, přičemž velmi frekventovaným tématem navázaného hovoru bývají právě čtyřnozí kamarádi.

Možnost pečovat o tvora, který je v mnoha ohledech na člověka odkázaný, přináší jeho majiteli pocit důležitosti, významnosti a nepostradatelnosti, pocit, že *má pro koho žít*. Naopak pes poskytuje často pouhou svou přítomností pocit bezpečí. Ovšem přílišná závislost na psovi přináší i svá rizika. Pokládají-li starší lidé kontakt se psem za plnohodnotnou alternativu kontaktu s druhými lidmi, může dojít i k naprostému vymizení navazování a udržování sociálních vztahů. Také ztráta pejska (Höschl, 1997) bývá nesena stejně těžce jako smrt člena rodiny (dítěte) a může vést i k somatickému onemocnění a ztrátě smyslu života.

Většina chovatelů psů tvrdí, že jde o činnost časově i finančně náročnou, ale shodují se v názoru, že se taková investice bohatě vyplatí. Jak uvádějí Hess, Fialová (1995, 636), *láska a oddanost, jež pes tak ochotně rozdává, jsou bezpodmínečné a nemění se ze dne na den. Jeho pán nemusí být mladý, krásný ani zdravý, aby každodenně vyvolával nadšené projevy psí oddanosti*.

RODINA JAKO EKOSYSTÉM

Slovo *oikos* znamená v řečtině domov. V ekosystému platí zákon, že vymizí-li jeden druh patřící do ekosystému, celý ekosystém se může zhroutit nebo zásadně změnit charakter. Rodina je vlastně prvním ekosystémem, se kterým člověk přijde do styku. Pes je součástí rodinného ekosystému - mikrosystému. Má vliv na mnohé události odehrávající se v rodinném kruhu, může se stát jakýmsi *katalyzátorem* některých situací, jeho náhlá absence v rodině bývá prožívána negativně. Pes je prá-

voplatným členem rodiny, bez něj nabývají události jiných významů. Ovlivňuje i režim dne rodiny - potřebuje jít alespoň třikrát denně na procházku, někdo jej musí krmit, koupat, česat.... Rodina nemůže zcela svobodně rozhodovat o tom, jak trávit volný čas, nemůže nenadále někam odjet, aniž by zajistila náhradní péči o psa. Přítomnost psa v domácnosti nutí jednotlivé její členy ke spolupráci - musí si rozdělit úlohy v péči o psa a plnění těchto úkolů vyžaduje zodpovědné chování všech zúčastněných - rodina pracuje jako tým. Za všech okolností je nutno s přítomností psa počítat - všimněme si například, jak jsou některé rodiny *sehrané*, dojde-li ke kontaktu *problémového* psa (psa agresivního k cizím osobám) s neznámým člověkem. Chovatelé se naučí předvídat reakce svého psa, pes zase většinou *vycítí*, co jeho majitel očekává.

VLIV PSA NA VÝVOJ A ZMĚNY POSTOJŮ

Postojem rozumí Abelson (cit. dle Atkinson, 1996, 727) *sympatii nebo nesympatii - náklonnost nebo odpor k objektům, osobám, skupinám a situacím nebo k dalším identifikovatelným stránkám prostředí, včetně abstraktních idejí a sociální politiky*.

Víme, že jednou ze základních charakteristik postojů je jejich vnitřní konzistence. V našem případě to znamená možnost usuzovat na některé postoje vyplývající z předpokládaného pozitivního vztahu ke zvířatům. Janoušek (1988) považuje za hlavní determinanty utváření postojů *potřeby* a příslušnost k *sociální skupině*. Považujeme-li psa za člena rodiny, tedy člena malé sociální skupiny, který je rodinou zcela integrován a zaujímá určitou pozici v *rodinné hierarchii*, pak se i on účastní formování postojů jednotlivých členů rodiny. To, do jaké míry toto tvrzení platí, závisí právě na pozici psa v rodině, v hierarchii rodinné struktury.

Vztah ke psovi ovlivňuje zásadním způsobem vztah jeho chovatelů i k jiným zvířatům, k přírodě. Poskytuje mnoho možností, jak trávit volný čas. Je přímým účastníkem většiny rodinných interakcí. Může se stát prostředníkem při odstraňování konfliktních situací. Uznáme-li, že nám mnohokrát k ventilaci vzteku, úzkosti, radosti stačí vymluvit se bez verbální odezvy druhých, je pes ideálním partnerem takové komunikace.

ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLADY

Předpokládám, že téměř všechny rodiny chovající psa (půjde o rodiny žijící ve městě, kde hlavní funkce psa není čistě obranná) jej integrují jako dalšího člena rodiny. Děti chápou pejska jako svého sourozence, kamaráda, rodiče jako další dítě. V rodinách s odrostlejšími potomky zřejmě pejsci alespoň částečně nahrazují malé děti, podobně tomu tak bude v bezdětných rodinách, kde bude emocionální vztah ke psovi substituovat chybějící vztah k dětem.

Zcela ojedinělým způsobem budou zřejmě hodnotit funkci psa v rodině osamělí lidé (především starší věkové kategorie) a děti - jedináčci, pro něž bude pes náhradou chybějícího sourozence.

EMPIRICKÁ ČÁST

V empirické části výzkumu jsem vedla rozhovor se třinácti rodinami a každému členovi rodiny jsem předložila sociometrický test pro zjištění vztahů v rodině. Od jednotlivých osob jsem se snažila získat informace o tom, jak podle jejich názoru ovlivňuje pes vztahy v rodině a jakým způsobem intervenuje v různých rodinných situacích.

Sociometrický test obsahoval tyto otázky:

1. Máte-li nějaký problém, starosti, komu se nejčastěji svěřujete?
2. S kým trávíte nejvíc volného času?
3. S kým si nejlépe rozumíte?
4. S kým si máte nejvíc o čem povídat?
5. Jste-li někde delší dobu sami, po kom se vám nejvíc stýská?
6. Kdo je pro vás největší oporou?
7. Přihodí-li se vám něco, zač se stydíte, ale potřebujete se někomu svěřit, za kým byste šli?
8. S kým sdílíte podobné zájmy?

V testu mohla zkoumaná osoba volit libovolný počet rodinných členů včetně psa. K rozhovorům s jednotlivými rodinami jsem se snažila vybrat co nejpestřejší škálu rodinných modelů.

KAZUISTIKY

RODINA Č. 1

Tato rodina má pět členů - otce (41 let), matku (36 let), dva syny (15 a 13 let) a psa Emíra (14 let).

Otec je univerzitním učitelem, matka dosáhla středoškolského vzdělání a pracuje jako sekretářka. Oba synové navštěvují základní školu, kde dosahují nadprůměrných výsledků.

Manželství rodičů je jejich prvním manželstvím, trvá šestnáct let a oba jej charakterizují jako harmonické a šťastné. Jejich partnerské i rodičovské vztahy jsou vyrovnané. K žádným větším konfliktům jak mezi rodiči, tak mezi rodiči a dětmi nedochází.

Hierarchická struktura rodiny je asi takováto: *hlavou rodiny je otec, matka je krkem, který s ní hýbe*. O zajištění chodu domácnosti se starají všichni rovným dílem, dětem se rodiče věnují společně. Všechna větší rozhodnutí probírá rodinná rada, kam patří všichni kromě Emíra. Ten je prý obvykle takovým jednáním přítomen, většinou se však k problémům nevyjadřuje. Rodina v současné době žádné problémy nemá, pokud se nějaké vyskytnou, je při jejich řešení pes velmi důležitý - otec rodiny v takové situaci *vezme psa a jde relaxovat do přírody*. Pokud si rodina dobře vzpomíná, žádná vážná situace, ve které Emír sehrál významnou roli, dosud nenastala.

Pes se jmenuje Emír z Houští (jde o lovecké plemeno - münsterlandského ohaře) - jméno mu dal jeho chovatel podle pořadí vrhu a názvu chovatelské stanice. Do rodiny přišel ve stáří dvou měsíců. Vzhledem k tomu, že pejskovi je čtrnáct let a synům třináct a patnáct, vnímají Emírovu přítomnost v rodině jako samozřejmost, mají pocit, že je s nimi vlastně odjakživa. Pes se k oběma chlapcům choval vždycky přátelsky a ani oni jemu nikdy neublížovali.

V mládí byl pes velmi *temperamentní až divoký, nervózní a neúnavný, ale na druhé straně veselý, přítulný a mazlivý*. V současné době, kdy už je velmi starý, jej majitelé charakterizovali jako *hluchého, slepého, bezzubého a sklerotického*. Když byli majitelé požádáni, aby nakreslili svého psa tak, jak by vypadal jako člověk, s ohledem na své malířské dovednosti pouze takový obrázek popsali - jejich pes by prý byl *starý děda v myslivecké uniformě, který je schopen si občas šibalsky poskočit*.

Prvotní impuls ke koupi psa dal otec a celá rodina s jeho nápadem souhlasila. Psa si rodina pořídila především k loveckým účelům, protože otec rodiny se ve volném čase věnuje myslivosti. Otci také pes přináší nejvíc radosti - tráví spolu hodně času na vycházkách a na honech. Emír splnil všechny do něj vkládané naděje, pracovní byl výborných kvalit, chovné podmínky však nesplnil.

Navíc se stal nepostradatelným členem rodiny, rodiče jej považují za třetí dítě, synové za sourozence. Při delším odloučení se po něm svorně celé rodině stýská. Pes je velmi častým a oblíbeným předmětem domácích rozhovorů - je zárukou, že bude vždy o čem mluvit, i když i tak mají všichni členové rodiny mnoho společných témat, která je zajímají.

Když jsem členy rodiny požádala, aby Emíra začlenili do jakési rodinné koalice s některým z nich, všichni se shodli na tom, že takovou koalici tvoří otec, mladší syn a Emír, jež spojuje záliba v myslivosti.

Pes nepředstavuje pro rodinu větší finanční zátěž - ekonomická situace domácnosti je celkem dobrá.

Každý den nejprve vstává pejsek, který štěkáním a vytím vzbudí otce. Matka připraví snídani pro celou rodinu včetně psa, andulek a zebříček. Pak všichni odcházejí do školy. Matka po příchodu z práce psa vyvenčí, vyčese jej, dá mu hlavní dávku potravy a čerstvou vodu. Každý den kolem desáté hodiny večer pes pravidelně vyje a štěká.

O pejska se nejvíc stará otec, jeho také pes nejvíc poslouchá, ovšem nejraději má *babičku, která mu všechno dovolí a podstrojuje mu pamlsky* (psovi, ne otci).

Komentář: Jde zřejmě skutečně o rodinu s mimořádně harmonickými vztahy. Pokud jde o funkci psa v rodině - poskytuje příležitost, jak aktivně trávit volný čas, je pořítkem mezi otcem a mladším synem, které spojuje záliba v myslivosti, je jakousi *kotvou* v uspěchaném dni - má přesný denní režim, jenž všichni členové domácnosti dodržují a respektují. Emír je častým předmětem rodinných rozprav, je zdrojem zábavy a legrace, na jeho nejpovedenější *kousky* se dlouho vzpomíná. Rodina jej zcela automaticky pokládá za svého člena, je s ním *srostlá*, protože pes je její součástí v podstatě od počátku existence rodiny.

	muž	žena	st.syn	ml.syn	pes
muž		4	2	3	3
žena	5		2	2	1
st.syn	3	3		5	1
ml.syn	4	4	5		1

Tab.1 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou členové rodiny, kteří byli voleni. Číslo vyjadřuje počet voleb.

RODINA Č. 2

Tato rodina bude pro použitý soubor rodin netypická - tento rok ji poznamenala ztráta pejska, který se během svého desetiletého života stal nepostradatelným členem rodiny a všichni jeho nepřítomnost vnímají téměř tragicky.

Šlo o zlatého retrívra, fenku jménem Bára. Jméno vymyslela celá rodina společně - chtěli *hezké, holčičí, ale ne jednoznačně lidské jméno*. Fenka byla *mírná, něžná, občas rozmarná, někdy poslušná, s velkou dávkou smyslu pro humor*.

Vzhledem k tomu, že manželé měli jednoho psa ještě dříve než děti a děti jej později pokládaly za sourozence, chtěli dalšího psa všichni. Zpočátku byl trochu proti manžel, ale opravdu jen nepatrně, později si psa velmi oblíbil.

Báru rodiče pokládali za své třetí, nejmladší dítě, děti pak za mladšího sourozence.

Tato rodina během týdne nebývá pohromadě. Žena pracuje mimo místo svého bydliště, dcera studuje vysokou školu také v jiném městě, syn již několik měsíců bydlí samostatně, ale často rodinu navštěvuje. Muž pracuje v místě bydliště, ale občas služebně pobývá mimo město a v práci tráví hodně času. Když byl pejsek ještě naživu, vyžadoval péči, ke které byla nutná jistá koordinace akcí jednotlivých členů rodiny. *Rodinná rada* se musela dohodnout, kdo kdy bude doma, kdo se o pejska postará. Nejvíce času věnovala Báře žena (dva až tři dny bývá mimo domov, ve zbytku týdne pak pracuje doma) - každé ráno s ní chodila ven, o víkendech s ní jezdila na výlety. Zdá se, že právě pro ženu byl pejsek největší oporou, přítelem, jeho ztrátu nese právě ona nejhůře. Říká, že jí nechybí tolik pes jako takový, ale právě Bára jako *psi osobnost*.

Manželství trvá 26 let, po celou dobu jeho trvání neprošlo žádnou významnou krizí, s dětmi si oba rodiče rozumí, hlavně matka s dcerou. Otec se synem mívali v době synovy puberty větší konflikty, ale celá rodina pokládá takový vývoj událostí za normální a přirozený.

Bára byla i nevyčerpatelným zdrojem legrace a žertíků, které někdy dokázaly odlehčit vážnou situaci.

Dcera ocenila přítomnost pejska především ve chvílích, kdy měla nějaké starosti, se kterými se nechtěla nebo nemohla rodičům svěřit. Stačilo vidět, jak ji Bára po příchodu domů srdečně vítá, a hned měla lepší náladu. Také v době, kdy musela být večer sama doma, se cítila bezpečněji v přítomnosti pejska, i když se vědělo, že Bára by se svou přátelskou povahou případné zloděje spíše přivítala vrtěním chvostu než štěkáním. Občas prý Bára dokázala dceru rozčlít svou neposlušností na vycházkách, z nichž bylo vždy zřejmé, že dceru pokládá spíše za svou mladší sestru na hraní než za paničku, kterou má poslouchat.

Otec měl pejska také moc rád, staral se o něho ve chvílích, kdy ostatní členové rodiny byli mimo domov, rozvážně s ním rozprávěl, ale zdá se, že na něm byl citově méně závislý než ženská polovina rodiny.

Syn byl hlavním vychovatelem a cvičitelem psa, jeho také pes poslouchal nejvíce. Občas se s Bárou mazlil, dováděl s ní, hrál si s ní. Dcera uvádí, že ji někdy až udivilo, jak jemně a ohleduplně se bratr k Báře umí chovat, když ve vztahu k ostatním členům rodiny nebývalo takové chování právě obvyklé.

Protože i velká část dalších příbuzných má pejska, byli psi - domácí mazlíčkové - častým tématem rozhovorů při příležitostech, kdy se sešel celý rodinný klan. Narozdíl od politických námětů bylo téma pes bezpečným a nekonfliktním předmětem rozhovoru.

Bára zemřela v únoru 1997. Již asi jeden rok se jí utvářely drobné nádory na lymfatických uzlinách, ale zdálo se, že jí nijak neznepříjemňují život. V posledním období svého života však začala mít problémy - špatně chodila, pomalu a obtížně polykala. Proto ji žena s dcerou nechaly po poradě s veterinářem utratit. Obě byly ukončení pejskova života přítomny. Byl to pro ně hrozný zážitek - jedinou útěchou jim je fakt, že Bára zemřela rychle a bezbolestně a že ji tak ušetřily trápení spojeného s pomalým a bolestivým umíráním.

I teď, několik měsíců po fenčině smrti, se všichni členové rodiny občas přistihnou, že při příchodu domů čekají na fenčino srdečné přivítání a že se občas chovají tak, jakoby se po bytě stále ještě pohyboval pejsek. Protože s Bárou všichni trávili hodně času na procházkách, chybí jim teď pobyt venku, zdá se jim nesmyslné jen tak se sebrat a jít se projít bez nějakého vážnějšího důvodu, jakým bylo předtím venčení Báry. Také je pro ně těžké představit si letní dovolenou bez psa - Bára rodinu vždy na dovolené doprovázela a především žena se teď obává, že jí přítomnost psa bude hodně chybět.

Komentář: Jde sice o smutný, ale zajímavý příklad toho, jak majitelé těžce nesou ztrátu svého zvířecího kamaráda. Zde zřejmě byl především ženě obrovskou oporou, někým, kdo ji neustále přesvědčoval o své přichylnosti a oddanosti, kdo jí nedělal starosti a trávil s ní rád a za všech okolností volný čas. Zdá se, že tato žena byla na psa mimořádně emočně fixovaná. Je možné, že tato mimořádná citová závislost byla vyvolána faktem, že v posledních letech byly obě děti v období, kdy se citově i materiálně osvobozují ze závislosti na rodičích, a že tedy vztah ke psovi do jisté míry nahradil uvolňující se pouta mezi rodiči a dětmi.

	otec	matka	syn	dcera	pes
otec		1	1	4	
matka	1		3	6	2
syn	1	3		5	1
dcera	5	6	6		1

Tab. 2 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou členové rodiny, kteří byli voleni. Číslo vyjadřuje počet voleb

RODINA Č. 3

Jde o rodinu čtyřčlennou: žena (27 let), muž (30 let), dítě (Štěpán, 6 měsíců) a pes Růženka (4 roky). K jejich domácnosti patří ještě kocour Matouš, který s Růžou výborně vychází.

Manželství trvá sedm let a oba partneři jej pokládají za celkem vyrovnané, přiznávají, že prošli i obdobím krizí, ale nemají za to, že by jejich manželství bylo někdy vážněji ohroženo. Teď, po narození malého Štěpána, jsou velmi šťastní a spokojení.

Oba manželé jsou vysokoškolsky vzděláni, žena je v současné době na mateřské dovolené (dříve učila na ZUŠ a nějakou dobu pracovala jako moderátorka v rozhlasu), muž je lékařem.

Tato rodina žije v okrajové čtvrti města, které má asi sto tisíc obyvatel. Bydlí v rodinném domku s velkou zahradou, takže pejsek většinou pobývá venku a přespává v boudě. Jde o zlatého kokršpaněla jménem Růža, kterému jsou čtyři roky a stejně dlouhou dobu žije s touto rodinou. Ačkoli, jak jsem již uvedla, pejsek tráví většinu času venku, jeho majitelé si jej nepořizovali s cílem vychovat z něho hlídacího psa. Jak uvedla manželka (27 let), Růžu si koupili ještě před narozením dítěte proto, aby si vyzkoušeli, jaké to je starat se o někoho jiného než jen sami o sebe, byl to první nový člen jejich rodiny. Růženka je milá, chytrá, věrná, miluje pohyb a vodu. Růža dokáže napodobovat lidský zpěv, se svými schopnostmi se dokonce předvedla už i v rozhlasu. Manželé ji považují za dítě nebo kamarádku. (Je možné, že narozdíl od většiny rodičů ji pokládají za kamarádku proto, že patřila do rodiny ještě před narozením dítěte.) K miminku se Růža chová přátelsky, občas mu v kočárku něžně olízne obličej, což dítě přijímá klidně, dokonce s jakýmsi povděkem.

Někdy je pejsek příčinou menších manželských hádek. Ilustruje to například příhoda, kdy rodina odjížděla z chalupy na nákup do města a pes měl na chalupě počkat na návrat svých pánů. Růža se ale neustále pokoušela nastoupit do auta, kterým měli manželé odjet. Nakonec dostala od muže výprask. Jeho výchovnou metodu manželka zkritizovala a toto téma se stalo předmětem hádky, která se následně strhla.

Ted, kdy je žena na mateřské dovolené, se stará o psa i domácnost téměř výhradně ona. Pes poslouchá oba své pány, muže snad o trochu více, se ženou zase víc „kamarádi“. Oba manželé oceňují vliv psa na jejich malého syna. Očekávají, že díky neustálé přítomnosti psa v blízkosti dítěte získá Štěpán pozitivní vztah ke zvířatům a k přírodě.

	otec	matka	syn	pes
otec		7	2	1
matka	8		1	1

Tab.3 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou členové rodiny, kteří byli voleni. Číslo vyjadřuje počet voleb. Protože malý syn se nemohl testu zúčastnit, figuruje zde pouze jako volená osoba.

Komentář: Zde slouží pes nejprve jako prvorozené dítě - mladý pár si vyzkoušel zda dovede zodpovědně pečovat o tvora, který je absolutně závislý. Po narození "skutečného dítěte" se stal pes přítelem, partnerem manželů a společníkem a ochráncem dítěte.

RODINA Č. 4

Jde o velmi zvláštní rodinný model. Za jádro rodinné organizace lze považovat ženu (40 let), dítě (chlapec, 8 měsíců) a psa (9 let). Rodina této ženy prošla v posledních letech velkými změnami. Ženino předchozí manželství, které trvalo 10 let a ze kterého má syna Martina (15 let), se před pěti lety rozpadlo za velmi dramatických okolností. Manželé si nerozuměli, jejich problémy trvaly několik let a žena se nakonec rozhodla pro rozvod. Její manžel trochu pil a občas ji i bil, štvál proti ní

syna. Po rozvodu vyhodil svoji ženu z bytu, kde zůstal sám se synem, kterého neustále popuzoval proti matce. Chlapec byl ještě celkem malý a otec byl jeho idolem, proto všem lžím, které mu otec o matce namluvil, bezmezně věřil a k matce se choval nepřátelsky. Soud přikl syna vzhledem k jeho přání otci, z čehož se žena psychicky zhroutila, hodně zhubla, trápily ji bolesti hlavy, zvracení...

Nějakou dobu potom žila se psem u matky a navázala vztah se svým přítelem z mládí, za něhož se později provdala. Její nový manžel je rázný, protektorský, v některých otázkách nekompromisní, jeho vztah k manželce připomíná vztah rodiče k dítěti. Žijí společně v Německu, ale žena jezdí velmi často do Čech, protože se jí velice stýská po synovi z prvního manželství, i když ten se k ní chová ambivalentně - někdy pěkně, jindy je k ní hrubý. Po roce nového manželství se jí narodil syn Jenda.

Žena je psychicky velmi labilní, neustále ji trápí výčitky svědomí, že opustila svého staršího syna, který tehdejší situaci nesl velmi těžce (nějakou dobu se léčil ambulantně na psychiatrii, měl potíže ve škole). Tyto výčitky neustále přizívají její matka a sestra, které ji přesvědčují, že zničila život sobě i synovi, že je špatná matka, sobec... Ženinina matka se špatně snáší s jejím současným manželem, tato averze je oboustranná a ženu trápí.

Velkou oporou je ženě v neustále prožívaném stresu právě její pes. Je to dalmatin Atrej, starý devět let.

Pejska si přála hlavně žena se synem, první manžel byl zásadně proti. Žena si však psa přivedla domů i proti jeho vůli a manžel si nakonec Atreje oblíbil.

Manžel pobýval velice často mimo domov. Mně bývalo moc smutno. Náš Martínek večer vždy již spal a mně tam v bytě bylo nějak tak prázdně. Mimo to nám „odešel“ pejsek, kterého jsem měla u rodičů. A pes mi stále chyběl. Také jsem pořád jezdila na koních a vyčítala si, že si třeba jezdím po lese a malého Martu hlídá buď muž nebo mamka a měla jsem výčitky svědomí, že jej okrádám o čas s mámou. Proto jsem chtěla pejska, aby byl stále s námi a chodili jsme na krásné procházky.

V době krizí prvního manželství a období rozvodu byl pes ženě vlastně jedinou oporou. Když už to bylo doma k nevydržení, šla se s Atrejem někam projít, projet se na kole, utřídit si myšlenky. Možná se to zdá zvláštní, ale dokonce psovi o svých starostech vyprávěla. Vyhovuje jí, že pes všechno trpělivě vyslechne a sám jí do ničeho nemluví. Pes je vlastně jejím důvěrníkem i v současnosti. Její druhé manželství je v podstatě šťastné, občas se nějaké problémy vyskytnou, ale hlavně ji trápí komplikovaný vztah se starším synem. Někdy to jde tak daleko, že žena mluví jen se psem, na což manžel reaguje s nelibostí, někdy se zdá, že na psa dokonce žárlí. Možná proto je muž na psa velice přísný, někdy jej bezdůvodně bije a toto chování vede k menším manželským roztržkám.

Zdá se, že oba manželé (muži) ve vztahu ke psovi realizovali jakousi potřebu někoho ovládat, být někomu nadřízený. I žena je spíš submisivní s některými prvky infantilismu a oba její manželé se k ní podle toho chovají. Oba zaujíмали ve vztahu k ní dominantní postavení.

Pes je pro ženu přítelem. S malým Jeníkem vychází Atrej také velmi dobře, chová se k němu jemně a opatrně. Nyní, kdy je žena na mateřské dovolené, tráví ve společnosti Jeníka a Atreje 24 hodin denně. Po dobu svých návštěv Čech bydlí

spolu se psem a dítětem u matky, kde ji často navštěvuje starší syn. Narození mladšího bratra přijal celkem bezproblémově, ale nijak zvlášť nadšeně.

Komentář: V této rodině je evidentně pes největší oporou ženě, která je na něj silně citově fixovaná. Při její labilní povaze a neustálých životních problémech a zvratech je to, spolu s jejím mladším synem, jediná životní jistota a stálá radost. Pes zde funguje jako rodinný přítel a důvěrník, který klidně vyslechne starosti majitele, nemoralizuje, nehodnotí, je vždy připraven dát najevo svou přízeň, lásku a oddanost.

	otec	matka	syn	pes
otec		5	2	
matka	3		1	2

Tab.4 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou členové rodiny, kteří byli voleni. Číslo vyjadřuje počet voleb. Vzhledem k tomu, že syn je příliš malý, figuruje zde pouze jako osoba volená.

RODINA Č. 5

Tato rodina sestává z muže (46 let), ženy (48 let), syna (22 let), který již žije samostatně, a psa (9 let). Manželství trvá 26 let.

Před deseti lety došlo k rodinné tragedii. Starší syn zemřel po operaci nádoru na mozk, bylo mu patnáct let. Jeho smrti předcházely dlouhé měsíce trápení a nejistoty, stresu.

Na otázku, kdo vyslal první impuls ke koupi psa, odpověděla žena: *První impuls vzešel ode mě. Předcházely tomu tragické události - úmrtí našeho syna. Manžel byl zpočátku proti, ale vzhledem k právě zmíněné tragédii jsem ho celkem brzy přesvědčila. Ten se nejen s přítomností Aidy vyrovnal, ale má ji tak moc rád, že bych to předtím nikdy nepředpokládala. ....Potřebovala jsem „něco“. **Byla to nová pozitivní skutečnost - mohla jsem se citově realizovat. Aida mi pomohla lépe překonat nejhorší období mého života. To asi vysvětluje vše ostatní.***

Je zajímavé i to, jakým způsobem žena psovi vybrala jméno. *Aida se jmenuje podle kokršpanělky Aidy, kterou měli sousedé, když jsem byla malá. Moc se mi líbila. V dospělosti jsem se rozhodla, že pokud někdy budu mít psa, bude to kokršpanělka Aida. Je to ostatně jediné, co se mi v životě splnilo podle představ. Ne, to jsem nemyslela zas tak úplně vážně. Muž její přání ohledně volby jména pro psa respektoval, ale domnívá se, že jméno žena vybrala podle postavy z Verdiho opery Aida.*

Pro muže je pes hlavně obranou proti samotě, protože teď už žijí s manželkou ve velkém bytě sami a netráví spolu mnoho času. Muž po příchodu z práce většinu dne proleží na kanapi před televizí, zatímco žena má mnoho zájmů, baví ji chodit do společnosti, cestovat... Oba manželé shodně uvedli, že je nespojuje žádný zájem kromě času stráveného se psem.

Manželství obou partnerů zřejmě není příliš šťastné. Muž má menší zdravotní potíže, které zveličuje, jeho obavy o zdraví jsou až hypochondrické. Žena tvrdí, že kdyby jí ho nebylo tak líto, dávno by jej opustila - nic jiného jí v manželství nedrží, protože mladší syn se již osamostatnil. Muž se zdá v manželství spokojen.

Aida je pojítkem mezi mnou a manželem. Vlastně jedině ve chvílích, kdy se bavíme s mužem o Aidě, máme si co říci, o ničem jiném spolu skoro nemluvíme. Radost mi dělá Aidina roztomilost, přítulnost a vzhledem k jejímu už pokročilému věku i neustálá hravost, pouze mívám starost o její zdraví.

Vztahy mezi synem a rodiči jsou dobré, více si asi rozumí syn s matkou. Nikdy nedělal rodičům nějaké větší starosti, poměrně brzy se osamostatnil a nyní žije se svou přítelkyní. Rodiče často navštěvuje.

Vztah rodiny ke psovi dobře ilustruje jedna příhoda: *Asi před šesti lety se k nám do bytu vloupali zloději a ukradli nám hodnotné obrazy. Bylo to dopoledne, kdy jsme byli v práci a syn ve škole. Když přišel syn ze školy, jako první z nás, bylo mu divné, kde je Aida a proč ho nevíta, i když poznal podle vodítka na věšáku, že Aida musí být doma. Byla zavřená na záchodě a škrábáním na dveře na sebe upozornila. Zlodějům asi překážela „v práci“, zřejmě je překvapilo, že je vítá, ona vítá každého člověka. Blahořečili jsme tomu, že není ostrý pes. Kdo ví, jak by to dopadlo. Ukradené obrazy nás mrzely, ale byli jsme rádi, že nikdo neublížil Aidě.*

Komentář: Pes v této rodině sehrál velkou roli po ztrátě syna. Oba manželé označili toto období za nejhorší a nejtěžší část svého života. Díky přítomnosti psa v domácnosti měli oba kam upřít svou pozornost, mohli se znovu citově realizovat. Kromě toho štěně vyžadovalo jistou péči a tak bylo pořád co dělat, existoval způsob, jak se rozptýlit a alespoň na chvíli myslet na něco jiného.

V současnosti je pes jediným pojítkem mezi manželi, jediným společným zájmem a tématem rozhovorů. Teď, kdy po osamostatnění mladšího syna zůstali sami, je pro ně pes velkou radostí a rozptýlením, jejich třetím dítětem.

	otec	matka	pes
otec		5	
matka	2		4

Tab.5 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou členové rodiny, kteří byli voleni. Číslo vyjadřuje počet voleb. Protože syn s rodiči nežije a v době provádění výzkumu byl mimo republiku, je zařazen pouze mezi volené osoby.

RODINA Č. 6

V této domácnosti už žijí jen manželé a pes. Muži je sedmdesát let, byl univerzitním učitelem. Jeho žena je o pět let mladší a je v důchodu. Manželství trvá 43 let a oba manželé je považují za šťastné. V minulosti chovali již tři psy. Jejich současný pes se jmenuje Agar, je stár osm let a je to hrubosrstý jezevčík. Hlavním důvodem pro jeho koupi byl fakt, že rodina měla vždy nějakého pejska a po smrti Agarova předchůdce si nedovedl nikdo z rodiny domácnost bez psa představit. Navíc muž je myslivec, takže psa k provozování svého koníčku nutně potřeboval. Agar je vyrovnaný, společenský, má dobře vyvinutý čich, zrak, je dobrý hlídač, nekouše, ne napadá, neupozorňuje, spoluvytváří rodinné prostředí, je právoplatným rodinným členem. Kdyby byl Agar člověkem, vypadal by jako Vlastimil Brodský.

Nejtěsnější a nevrucnější vztah ke psovi má jeho pán, žena preferuje kocoura. Agar poslouchá více manželku, protože je na něho přísnější. Agar tráví hodně času se svým pánem na lovu a na mysliveckých zkouškách. Zažili spolu hodně příhod, které je spojují. Je možné, že Agar jednou zachránil svému pánovi i život, když je na lovu napadli kanci a Agar je zahnal. Zdá se, že mezi psem a jeho pánem je opravdu silné pouto, které muž ilustruje s jistou nadsázkou větou: *Agar náš rozpočet nijak nezatěžuje, o jídlo se s ním totiž dělím napůl. Horší je, když sežereme něco, co je schováno na později..... Agar mi hodně pomáhá. Na rozdíl od mé ženy nemá námitky proti dýmce, naopak, někdy mi ji i přinese a spokojeně u mě leží, když ji kouřím. Jednu dýmku mi z lásky rozkousal.*

Když jsem manželce požádala, aby se pokusili jednotlivé členy domácnosti zařadit do jakýchsi koalic, shodli se na tom, že *vládní koalici* tvoří žena s kocourem Bu - Bu, *opoziční koalici* pak muž spolu se psem. *Jak mi žena odejde na nákup, Agar ví, že může na gauč. Ale také ví, že musí gauč opustit, ještě když je žena po návratu na chodbě. S Agarem pak oba tvrdíme, že na gauči nebyl.*

Muž uvedl, že si se psem nejlépe popovídá: *jezevčík, na rozdíl od jiných plemen, dovede i hovořit. Nejlépe si rozumím s Agarem, mé ženě to ale raději nesděluje, měli bychom „zaracha“.*

Manželé mají dvě již vdané dcery, staré 39 a 35 let, a dvě vnoučata.

Komentář: Zdá se, že jde skutečně o bezkonfliktní, vyrovnané manželství, které za společně prožitý čas dosáhlo skutečné harmonie. Pes je v tomto případě zprostředkovatelem zábavy a legrace, poskytuje pánovi příležitost, jak trávit volný čas, je mu oporou a skutečným přítelem.

V tomto případě bych ráda uvedla poznámku, kterou mi dotazovaný muž napsal v dopise, v němž rozebíral cíle mé práce. Protože je psychologem a sociologem, myslím si, že jeho názor je v tomto kontextu přínosný. ... *Víte, já si myslím, že shrnutí výsledků Vašeho šetření by nemělo vyústit v zúžený pohled „pes a terapie v rodině“, „využití psa v rodinné terapii“. Pes jako „právoplatný člen rodiny“ rodinu dotváří, svým dispozičně daným chováním a jednáním utužuje konzistenci, spíš bych řekl, že brání rodinu, aby se nedostala do rukou terapeutů ... Nemohu než dodat, že toto stanovisko zastávám i já.*

	muž	žena	pes
muž		5	3
žena	5		2

Tab.6 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou členové rodiny, kteří byli voleni. Číslo vyjadřuje počet voleb.

RODINA Č. 7

Domácnost této rodiny má v současné době čtyři členy: otce, matku, dceru (v tomto případě jsem vedla rozhovor pouze s ní - je jí 22 let a studuje vysokou školu) a psa Berta, pudla starého devět let. Bert je *hravý, vychytralý až mazaný, inteligentní a velice rozmazlený.*

K rodině ještě patří syn starý 30 let, který již žije samostatně se svou rodinou. Pes patří dceři, která jej dostala od rodičů ve čtrnácti letech jako bolestné po návratu z lázní. Ona si psa přála, matka její přání realizovala, i když otec byl zpočátku proti. Bert si ho však brzy svým přátelským chováním naklonil na svou stranu.

Protože mezi dcerou a jejím bratrem je velký věkový rozdíl, byla vychovávána jako jedináček a často si jako jedináček připadala. Proto jí Bertík do jisté míry nahradil chybějícího sourozence, nepřipadala si tak sama, měla společníka ve hře i ve chvílích odpočinku. Tak se mezi ní a psem vytvořilo pevné pouto - jeden bez druhého dlouho nevydrží. *Jakmile ráno vstanu, musím se s Bertíkem pomazlit, tvrdě se toho dožaduje.*

Dokladem toho, jak dobře dokáže pes vycítit náladu a rozpoložení svého pána a jak umí v některých případech člověka povzbudit, je tato příhoda: *V únoru se zabil můj kamarád, se kterým jsem vyrůstala. Bylo mu teprve dvacet let. Když jsem se to dozvěděla, bylo mi hrozně. Večer, než jsem šla spát, Bert jako by to cítil a ač normálně spí s rodiči v ložnici, tentokrát si lehl ke mně a celou noc mě hlídal. Ležel mi vedle hlavy a jakmile jsem otevřela oči, sedl si a díval se. Takhle vydržel hlídat až do sedmi hodin a teprve pak šel do ložnice, vlezl si do postele a usnul. Bylo to poprvé za devět let, co nespal v ložnici.*

O psa se nejvíc stará matka, ovšem Bertík nejvíc poslouchá otce. Manželství rodičů je podle dcery celkem bezkonfliktní, takové, jaká manželství po třiceti letech bývají. I s dětmi vycházejí rodiče dobře. Hlavou rodiny je matka, o ekonomický chod domácnosti se stará otec, společné trávení volného času navrhuje především matka s dcerou, protože otec nerad chodí do společnosti.

Komentář: Pes zde plní funkci jakési substituce za chybějícího sourozence přibližně stejné věkové kategorie. Dcera se psovi svěřuje, tráví s ním mnoho času, zdá se, že si dobře rozumějí. Zajímavý je i důvod, pro který jej rodiče dceři koupili - pes měl být odměnou, bolestným za delší odloučení dcery od rodiny v době, kdy musela asi měsíc strávit v lázních. Tato kazuistika potvrzuje i názor většiny chovatelů psů, že pes dokáže spolehlivě vycítit rodinnou atmosféru a náladu člověka a že dokáže na takovou situaci vhodně zareagovat.

	otec	matka	dcera	pes
otec		3	2	2
matka	3		3	1
dcera	5	7		2

Tab.7 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou osoby, které byly voleny. Číslo vyjadřuje počet osob.

RODINA Č.8

Tuto rodinu tvoří otec (39 let), matka (35 let), syn (12 let), dcera (11 let) a pes Azor (kříženec jezevčíka a teriéra, 1 rok). Rodina žije společně s manželčiny rodiči v rodinném domku se zahradou.

Ženina sestra má fenku, která se zaběhla a narodila se jí štěnata - kříženci. O takové psy byl malý zájem, a tak v rámci výpomoci si rodina jedno štěně vzala. Nestalo se tak proti ničí vůli, dědeček s babičkou jsou již v důchodu a mají spoustu volného času, se kterým si někdy neumějí poradit, a navíc - v rodině jsou dvě malé děti, které přítomnost pejska jistě ocení.

Manželství rodičů trvá patnáct let, krom občasných nedorozumění a menších krizí, které oba manželé považují za nutné zlo, je jejich soužití celkem vyrovnané. Manžel podniká a své práci věnuje hodně času, takže se nemůže rodině věnovat tolik, jak by si žena a děti přály. *Muži na manželce vadí malá účast na sportovních akcích, na které s dětmi jezdí, a chaos na kuchyňské lince při vaření. Líbí se mu její cílevědomost.*

Manželé mívají větší konflikty s rodiči ženy, kteří s nimi žijí pod jednou střechou. *Na některé věci mají rodiče jiný názor než my a náš pohled na věc nerespektují. Protože už jsou dost staří a pořád nás pokládají za děti, kterým je nutné do všeho mluvit, je někdy těžké s nimi vyjít. S největší nelibostí neseme jejich zasahování do výchovy našich dětí. V tomto směru jdou někdy trochu proti nám.*

V konfliktních situacích, kdy dojde k nedorozumění mezi rodiči a prarodiči, bývá Azor jakousi spojkou mezi oběma páry. Panuje-li například u společného oběda napjaté ticho, Azor jako by to vycítil, provede některý ze svých povedených kousků, čímž celou rodinu rozesměje, a atmosféra se tak uvolní. Babička navíc někdy v přítomnosti rodiny mluví na psa, jako by to byl člověk, a svěřuje mu své stížnosti, jejichž obsah je určen mladým manželům. Tak se kolikrát manželé dozvědí informace, které by jim babička jinak nesdělila.

Pro prarodiče je Azor jejich třetím vnoučetem, dokonce s ním tráví nejvíc času. Chodí se s ním projít a na procházkách potkají mnoho dalších *pejskařů*, s nimiž se prostřednictvím svých psů seznámili. Pak si třeba sednou na lavičku a povídají si, zatímco se jejich psi prohánějí kolem. Vlastně díky Azorovi získali hodně nových přátel a povídáním s nimi tráví mnoho času.

Pro děti je Azor *kumpánem* při hrách a honičkách, a protože je pes dobře vycvičený, budí respekt u jejich kamarádů a tím zvyšuje společenskou prestiž obou svých malých chovatelů.

Azor má nejraději dceru, která se s ním nejvíc mazlí a podstrkuje mu pamlsky, nejvíc respektuje dědečka, jenž věnuje nejvíc času jeho výcviku.

Komentář: Případ této rodiny jasně dokazuje, že pes může být i jakousi mezigenerační spojkou, mezigeneračním prostředníkem. Dokáže odlehčit konfliktní situaci, je důvěrníkem starých lidí, záminkou k seznámení s dalšími osobami. Dětem je kamarádem při hrách a díky vlastnictví psa získávají v očích svých vrstevníků prestiž a vyšší hodnocení.

	otec	matka	syn	dcera	pes
otec		5	3	2	3
matka	4		2	2	1
syn	3	4		3	3
dcera	2	4	3		1

Tab.8 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou osoby, které byly voleny. Číslo vyjadřuje počet voleb.

RODINA Č. 9

Rodinu tvoří matka (49 let), otec (50 let), dvě dcery (23 a 20 let) a pes Chrisit (malý černý knírač, 7 let).

Pes byl motivací pro mladší sestru při přípravě na přijímací zkoušky na gymnázium. Rodiče jí totiž slíbili, že uspěje-li a bude přijata, dostane psa. Dcera si psa přála už od dětství, a tak tento slib byl velmi silným důvodem, proč se na přijímací zkoušky připravovala opravdu důkladně. Proti koupi psa byli dědeček s babičkou s odůvodněním, že by se pes v paneláku, v němž rodina bydlí, trápil. Rodiče však i přes jejich námítky psa koupili a jak jinak, právě prarodiče teď Chrise nejvíc rozmazlují, je to jejich třetí a nejmladší vnouče.

Protože rodina s prarodiči nebydlí a přítomnost Chrise je žádaná v obou domácnostech, *chodí Chris ráno „do školky“ k babičce a dědečkovi, kde je celý den, dokud se rodina nevrátí domů.*

Chris je velice chytrý - někdy až „vyčůraný“, zcela ovládá celou naši rodinu, je energický, společenský, mazlivý, impulzivní.

Jako člověk by byl Chris mladík atletické postavy, velmi pohledný, za kterým by se otočila každá žena. Náš pes totiž miluje všechny feny a to tou nejmávnější láskou - byl by typem milovníka ze starých filmů.

V rodině tvoří všechny tři ženy koalici proti mužské části rodiny - otci a psovi.

Nejsilnější citové pouto váže ke Chrisovi dědečka a babičku. *Jednou v létě jsme byli s rodiči na dovolené a pejsek musel zůstat u babičky a dědy. Má je moc rád, ale stýskalo se mu po nás. A když šla babička s Chrisitem k nám zalévat kytky, Chrisit najednou zmizel. Babička a děda všechno doma prohledali a nemohli ho najít. Hledali ho po sídlišti, ve sklepě, koukali se, jestli náhodou nevyskočil z okna...Oba dva to oplakali, protože Chris je jejich miláček. Chrise ale už ne bavila společnost dědy a babičky a zalezl si do kufru pod postel, kde ho nikdo nenašel. Naštěstí jsme se toho dne vrátili a Chris opustil svoji „trucovnu“. Byl rád, že nás má zas pohromadě.*

O psa se stará celá rodina, úkoly mají spravedlivě rozděleny.

Rodiče spolu vycházejí dobře, jejich manželství je bezkonfliktní. I s dětmi si rozumějí, protože obě dcery studují mimo domov a jednotliví členové rodiny jsou si tak vzácnější a společně strávený čas se snaží co nejlépe užít.

Komentář: Jde o velmi častý případ příslibení psa jako odměny za studijní nebo jiný úspěch. Tento způsob motivace je často užíván rodiči teenagerů, kteří touží po vlastnictví nějakého zvířete. V této rodině hraje pes velkou roli i z hlediska prarodičů - jednak mají s kým a jak trávit volný čas, jednak jim hlídání psa přes den přináší pocit, že jsou užiteční celé rodině.

	otec	matka	st. dcera	ml. dcera	pes
otec		4	2	1	2
matka	4		4	3	2
st. dcera	2	3		3	3
ml. dcera	2	2	5		3

Tab.9 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou osoby, které byly voleny. Číslo vyjadřuje počet voleb.

RODINA Č. 10

Žena, se kterou jsem vedla rozhovor, je stará 55 let a v současné době je v invalidním důchodu. Žije společně s druhem, univerzitním učitelem. Jejich soužití trvá 26 let, děti nemají. Vlastní osmiletého pekingského palácového psíka jménem Gimmick. Pořídili si jej v jeho osmi týdnech. Před jeho příchodem do domácnosti vlastnila žena postupně dva psy. Jednoho koupila nejprve mamince, která byla těžce nemocná a pejsek jí měl přes den dělat společnost. Po mamčině smrti si jej žena vzala k sobě. *Povahou byl pravým opakem pejska, kterého máme teď. Když zemřel, nesla jsem to velmi těžce, jako kdyby mi odešel nejbližší z rodiny, a tak jsem si řekla: „Už nikdy psa!“ Netrvalo dlouho, asi dva měsíce, a začala jsem prohlížet inzeráty a hned jsem věděla, že je zle. Šla jsem se na jeden vrh podívat a za dva týdny jsem si přivezla malé chlupaté klubičko - Gimmička.*

Žena je po transplantaci ledviny a v letošním roce prodělala cévní příhodu, takže je na tom zdravotně velmi špatně. Průběh jejího všedního dne bývá jednotvárný. Po manželově odchodu do práce dlouho spí, pak vstane a jde s pejskem na nákup. Po příchodu domů vaří a věnuje se drobným domácím pracím a ve společnosti Gimmicka čeká na manželův návrat. Večery tráví hlavně u televize a někdy si domů pozvou návštěvu.

Můj pejsek pro mne mnoho znamená. Je jako člen rodiny, jako dítě, o které se musím starat. Dělán to ráda, protože mi dělá radost jeho spokojenost, když mu chutná, když se válí po zádech (jako výraz naprostého uvolnění), když vidím, že mu nic nechybí, když je šťastný. A já jsem spokojená, když vidím, že jsem pro něj udělala, co jsem mohla. Problémy s ním žádné nejsou, jedinou starostí, a to velkou, by bylo jeho onemocnění. Toho se bojím nejvíc, proto ho tak ráda vidím zdravého.

Protože partneri nemají děti, pejsek se stal náhradou za ně.

Ženě trochu dělá starosti její onemocnění, někdy díky němu trpí pocity méněcennosti, protože ji trápí vědomí, že je v mnoha směrech závislá na svém druhovi. Také jí vadí to, že druh, ačkoli je zaměstnán a časově plně vytižen, musí sám zastat hodně práce, kterou by, kdyby byla zdravá, hravě zvládla sama.

Ekonomicky na tom nejsme nejlépe. Muž učí.....a jako učitel si moc nevydělá a já mám invalidní důchod. Ale není tak zle, abychom neuživili šestikilového pejska, i když jeho spotřeba je asi 20 korun na den. Myslím si, že i kdyby bylo mnohem hůř, pejskovi bych dala vždy to nejlepší a na peníze bychom nehleděli, protože muž jej miluje stejně jako já.

Komentář: Zde je pejsek přes den jediným společníkem ženy, která je v invalidním důchodu, má velké zdravotní potíže a bez přítomnosti psa by patrně často trpěla pocity osamělosti a neužitečnosti, protože nemůže vykonávat běžnou činnost, kterou mohou lidé v důchodu zaplnit volný čas. Péče o pejska jí přináší pocit užitečnosti, významnosti a v jeho společnosti jí mnohem rychleji utíká čekání na partnerův návrat z práce. V bezdětném manželství také nahrazuje chybějící vztah k malému dítěti.

	muž	žena	pes
muž		6	2
žena	5		5

Tab.10 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou členové rodiny, kteří byli voleni. Číslo vyjadřuje počet osob.

RODINA Č. 11

Tato rodina má pět členů - matku (40 let), otce (42 let), tři dcery (19, 13 a 5 let) a psa Andyho, amerického kokršpaněla starého jeden rok. Nejstarší dcera už pracuje a žije samostatně.

Andy je svéhlavý, částečně ovladatelný, dost neposlušný, beran, stále hladový, jinak milý a hravý. O pejska stála nejvíc prostřední dcera, která nemá mnoho kamarádů a pes jí je nahrazuje.

Manželství trvá dvacet let a prošlo dvěma krizemi (žádná z nich netrvala déle než jeden měsíc). První krize odezněla po narození druhého dítěte a druhá krize, vyvolaná soužitím s mužovými rodiči, byla vyřešena odstěhováním rodiny do vlastního bytu. *Malé nesrovnalosti vznikají občasným „zapomenutím se“ otce v hospodě (třikrát do roka) nebo oboustranným přetažením z práce (oba manželé pracují v soukromých firmách a jejich práce je časově i psychicky velmi náročná). V poslední době se stupňují neshody s pubertální dcerou, které ukončí tím, že si jde Andymu stěžovat. Když se naštvě malá, řeší to stejně. Andy funguje jako „vrba“ a jako teplý, chlupatý mazlíček pro všechny, kdož potřebují něhu a nikde jinde ji zrovna nenajdou.*

Se psem nejvíc kamarádí prostřední dcera, třináctiletá Petra. Nemá mnoho kamarádů, proto většinu času tráví s Andym. Andy je její důvěrník a spojenec při neshodách s rodiči, které jsou velmi časté. *Svěřovat se mamce mi připadá ve třinácti docela dost trapný ... Nejvíc času trávím s Andíkem, asi by tomu tak bylo i kdyby na nás měli rodiče víc času. ... Andy je můj kámoš, máme (většinou) stejné koníčky a je s ním strašná sranda. Když se potřebuju někomu svěřit, jdu za Andym, je to božan a hlavně nikdy nic nenamítá a mlčky mě vyslechne. Například kamarádce řeknu, že se mi líbí ten a ten kluk, ta jde a druhý den se vedou za ručičku. Řeknu to Andymu a ten mlčí, vrtí ocasem a směje se na mě, dodá mi chuť do života. S Andym řák víc vnímám tu přírodu, protože s ním „musím“ chodit na procházky a zjišťuju, že je to v té přírodě s Andym fakticky super.*

Vzhledem k tomu, že nejmladší Helenka si nerada hraje sama a rodiče většinou nemají čas a sestry chuť, dělá jí nejčastěji společnost právě pes. Pokládá ji za rovnocennou kamarádku, k níž si může ledacos dovolit. Nikdy ji však nenapadl ani jí nijak neublížil.

Komentář: Je zřejmé, že v této rodině je pes nejlepším přítelem prostřední dcery. Nahrazuje jí nedostatek kamarádů, dívka se mu svěřuje, pes substituuje ne právě harmonický vztah dcery k rodičům. Ráda bych zdůraznila, že v sociometrickém testu volila prostřední dcera u každé otázky pouze psa, nikdy dalšího člena rodiny. Pro nejmladší dceru je pes partnerem ve hře v době, kdy se jí rodiče nemohou dostatečně věnovat.

	otec	matka	st. dcera	ml. dcera	pes
otec		5	4	4	3
matka	6		2	2	1
st. dcera					8
ml. dcera	1	2	2		3

Tab. 11 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou osoby, které byly voleny. Protože nejstarší dcera žije samostatně, testu se neúčastnila.

RODINA Č. 12

Tato rodina má tři členy: muže (42 let), syna (15 let) a amerického kokršpaněla jménem Andy (9 měsíců). Otec se před třemi lety se svou ženou rozvedl a soud svěřil chlapce do péče otce. Chlapec nesl rozvod svých rodičů velmi těžce, měl problémy ve škole, k matce se choval hrubě, urážel ji, odmítal se s ní stýkat.

Muž byl ještě donedávna v invalidním důchodu, ale již asi rok pracuje. Po rozvodu se naučil vést domácnost, se synem si hodně pomáhají, všechno zvládají dobře a ačkoli měl syn dříve problémy ve škole, letos v dubnu složil úspěšně přijímací zkoušky na gymnázium a byl přijat. S otcem vychází dobře, jen nelibě nese jeho *občasné pobývání v hospodě a u kamarádů*.

Protože v době, kdy ještě manželé žili spolu, vlastnili psa, kterého měli otec i syn velmi rádi, ale jehož si po rozvodu manželka odvedla, koupili si letos nového psa. Andy je *nepořádný, neposlušný, divoký, ale také chytrý a hodný*.

Přítomnost psa v rodině oceňuje především syn. Je jedináček a vždycky mu chyběl sourozenec. Andyho pokládá za mladšího bratra, o něhož se sice musí starat, ale na druhou stranu se s ním *vyřádí a hodně se mu svěřuje. Nejlépe si rozumím se psem. Nic mu nemusím vysvětlovat, kde jsem byl, proč jsem tam byl. A také je stále se mnou, což o svých rodičích říct nemůžu*.

Psa jsem svému synovi koupil jednak proto, že i mně samotnému psí společnost chyběla, a tak trochu i z výčitek svědomí. V době našeho rozvodu prošel těžkým obdobím, a když jsme pak zůstali sami, býval často sám doma a bylo mu smutno, říká otec.

Komentář: Opakuje se případ, kdy koupě psa je ze strany rodičů jistou formou bolestného. Pes tu plní funkci chybějícího sourozence a důvěrníka.

	otec	matka	syn	pes
otec			3	1
matka				
syn	1	4		2

Tab.12 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou osoby, které byly voleny. Číslo vyjadřuje počet voleb. Protože matka žije se svou novou rodinou, byla zařazena pouze jako osoba volená.

RODINA Č. 13

Tato rodina má pět členů: otce (32 let), matku (30 let), dva syny (8 a 6 let) a psa Karla, amerického kokršpaněla (4 roky).

Manželství rodičů trvá deset let. Oba jsou středoškolsky vzděláni. Muž v současné době vykonává dvě zaměstnání, takže je časově plně vytížen a nemůže se dostatečně věnovat své rodině, což především žena těžce nese. Na druhou stranu manžela pro jeho pracovitost obdivuje a je mu vděčná, že se tolik stará o ekonomické zázemí rodiny. Víkendy tráví často a rádi všichni společně (i s Karlem) na chalupě.

Tento rok byl pro celou rodinu náročný, protože starší syn začal chodit do první třídy. Mladší syn dosud navštěvuje mateřskou školku, takže bylo pro matku těžké zkorigovat vlastní pracovní dobu s koncem vyučování staršího syna a dobou, kdy musí vyzvednout ze školky mladšího Dominika. Naštěstí jsou škola a školka blízko sebe, takže žena vždy po příchodu z práce vezme Karla a jde pro oba chlapce do školy a do školky.

Karla si pořídili před dvěma roky. Pejška chtěla především žena, protože v té době nebyla zaměstnána a pracovala v domácnosti. Přestože jí péče o syny a o domácnost zabrala hodně času, potřebovala někoho, kdo by jí dělal přes den společnost. *Pejška jsem chtěla, protože je to bezva kamarád, který vás nikdy nezradí.* Manžel byl proti koupi psa, protože zastává názor, že pes v bytě trpí. Ovšem souhlasil s tím, že Karlíka pohlídají svým známým v době dovolené. Bývalí majitelé Karla měli chovnou stanici, ale chov psů byl příliš časově náročný. Proto si před odjezdem na dovolenou podali inzerát na prodej Karla. Když odjeli, pobýval Karel u této rodiny. Muž si jej natolik oblíbil, že nakonec sám navrhl, aby si pejška nechali, a tak se také stalo. Pejsek se s celou rodinou skamarádil na život a na smrt, nejraději má ženu, patrně proto, že spolu tráví nejvíc času. Karel je *veselý, hravý, přátelský, k cizím lidem bázlivý.*

Jsem ráda, že Karla máme. Už proto, že od té doby, co máme psa, přimějí daleko snadněji manžela, aby se šel se mnou projít. Dřív mu to připadalo jako ztráta času, jít jen se mnou na procházku. Ale teď, když je hlavním důvodem společné procházky venčení Karla, chodí se mnou celkem rád. Vždycky, když večer přijde muž z práce, navečeří se a potom jdeme spolu s pejskem ven. Díky tomu na sebe máme každý den alespoň trochu času, můžeme si v klidu popovídat (kluci už většinou spí), probrat, co se nám komu přes den přihodilo ... Tyhle procházky nás spojují, těšíme se na ně..

Chlapci získali hodně přátel v místě bydliště prostřednictvím psa. Přistěhovali se sem teprve před třemi lety a nikoho zde neznali. Když začali chodit se psem ven, vzbudili větší pozornost a zájem, děti se k nim samy začaly hlásit a navázaly s nimi přátelství.

Vztahy v rodině hodnotí oba manželé jako harmonické. Občas sice mají menší spory, ty však jejich manželství nijak neohrožují. Karla pokládají všichni za právoplatného člena rodiny, který rodinu dotváří a udržuje její konzistenci.

Komentář: Zde pejsek opět funguje jako spolehlivý a věrný kamarád pro ženu. Manželům je ospravedlnitelnou záminkou pro společně strávené procházky, které by jinak manžel považoval za ztrátu času. Prostřednictvím psa navázala rodina po přestěhování do jiné části města nové kontakty.

	muž	žena	st.syn	ml.syn	pes
muž		4	2	2	2
žena	5		2	2	3
st. syn	3	3		4	3
ml. syn	3	3	4		3

Tab.13 popisuje výsledky sociometrického testu. V řádcích jsou osoby, které volily, ve sloupcích jsou členové rodiny, kteří byli voleni. Číslo vyjadřuje počet osob.

Závěr

Pes dotváří rodinu a udržuje její konzistenci. Většina rodin si psa pořídila v neobvyklé situaci, ve chvílích změn, krizí, pocitů osamělosti. Pes vystupuje v rodině v mnoha funkcích: mladé bezdětné rodiny si psa pořizují např. v rámci přípravy na příchod děťátka nebo jako náhradu za něj, v rodinách s odrůstajícími dětmi nahrazuje pes přítomnost malého dítěte, které je schopno přijímat rodičovskou lásku a adekvátně na ni reagovat, starším lidem je pes společníkem v osamělosti, přináší jim pocit užitečnosti a potřebnosti, je zprostředkovatelem selhávajícího sociálního kontaktu s okolím. Dětem je pes přítelem ve hře, zajišťuje prestiž a váženost v dětském společenství, je důvěrníkem, který se, na rozdíl od rodičů, nevhodně nevyptává a nemoralizuje.

Snad nejvíce oceňovanou vlastností psa je jeho schopnost naslouchat bez jakýchkoli soudů a hodnocení a stále pozitivní naladění na svého pána.

Pes je zdrojem pocitu bezpečí, důvěry a opětované lásky, je pojítkem mezi jednotlivými členy rodiny, bývá častou příčinou společně tráveného času. Jeho smrt je vnímána tragicky, téměř jako smrt lidského člena rodiny.

Přítomnost psa v rodině značně ovlivňuje vývoj a změny postojů k přírodě, životnímu prostředí, i k lidem. (Mnoho dotazovaných osob se zmínilo o tom, že lidé, kteří vlastní psa, získávají v jejich očích na společenské atraktivitě a sympatiích.)

Tato tabulka shrnuje výsledky výzkumu:

č.	počet členů	počet dětí	délka manželství	věk psa	pes	funkce psa v rodině
1	4	2	16 let	14 let	první	využití v myslivosti, přítel
2	4	2	26 let	zemřel v 10 letech	druhý	přítel, důvěrník, pojítko mezi manželi
3	3	1	7 let	4 roky	první	kamarád, příprava na příchod dítěte
4	3	1 po rozvodu žije s otcem, 1 nyní	2 roky	9 let	druhý	opora v manž.krizi, přítel
5	2	1 žijící samostatně	26 let	9 let	první	cit. real. po smrti syna,poj.mezi manželi
6	2	2 žijící samostatně	43 let	8 let	třetí	přítel, poj.mezi manželi, myslivost
7	3	1 žijící samostatně, 1 nyní	30 let	9 let	první	sourozenec,opora v krizi, bolestné
8	4 a prarodiče	2	15 let	1 rok	první	mezigenerační pojítko, zprostředkovatel soc. kontaktů
9	4	2	25 let	7 let	první	motivace ke studiu, pocit užitečnosti prarodičů
10	2		26 let, neoddáni	8 let	třetí	společník v osamělosti, pocit užitečnosti, objekt péče
11	5	1 žijící samostatně, 2 nyní	20 let	1rok	první	důvěrník prostř. dcery, kamarád nejml. dcery

12	2	1	otec rozvedený	9 měsíců	druhý	přítel, důvěrník
13	4	2	10 let	4 roky	první	přítel, poj. mezi manželi, soc. kontakt

Literatura:

- Atkinson, R. L. et al.: Psychologie. Victoria Publishing, Praha 1995.
- Aries, P., Duby, G.: Histoire de la vie privée. T. IV. Seuil, Paris 1987.
- Bronfenbrenner, U.: The Ecology of Human Development. Harvard University Press 1993.
- Feddersen - Petersen, D.: Co je nežádoucí? HW - Svět psů 67 (1995), č. 3, s. 4 - 7.
- Fisher, J.: Pes to chápe jinak. Mustang, Plzeň 1996.
- Hess, L., Fialová, R.: Vliv zvířat na psychiku člověka. Vesmír 74 (1995), č. 11, s. 636 - 637.
- Hnilica, J.: Zdraví z přírody pro naše děti. Regenerace 3 (1995), č. 12, s. 12.
- Höschl, C.: Pes změnil váš život. Náš pes 1 (1997), č.1, s. 8 - 10.
- Chamrádová, A.: Využití psa v psychoterapii dětí. FF UK Praha 1997.
- Janoušek, J.: Metody sociální psychologie. SPN, Praha 1986.
- Janoušek, J.: Sociální psychologie. SPN, Praha 1988.
- Matějček, Z.: Děti a zvířátka. Rodina a škola 42 (1995), č. 1, s. 4.
- Matějček, Z.: Vánoce, děti, zvířata. HW - Svět psů 68 (1996), č. 1, s. 50.
- Nakonečný, M.: Lexikon psychologie. Vodnář, Praha 1995.
- Satirová, V.: Kniha o rodině. Práh, Praha 1994.
- Straková, S.: Canisterapie. Pes přítel člověka 41 (1996), č. 4, s. 24 - 27.
- Veselovský, Z.: Chováme se jako zvířata? Panorama, Praha 1992.
- Vojtěchovský, M.: Možný kamarád ve stáří. HW - Svět psů 68 (1996), č. 2, s. 24.
- Wilson, E. O.: Rozmanitost života. Lidové noviny, Praha 1995.

Resumé:

Animalthérapie - therapy through the mediation of animals - has just a short history as a subject of psychology. Actually the most popular kinds of animal therapy are hippotherapy (horse - therapy) and canisterapie - a therapy through the mediation of dogs.

This study is trying to find out how a dog as a pet and as a member of a family affects the family system (how much affects the values of family - members, their relationship etc.).

It includes 13 stories about several kinds of families and about functioning of a dog as a therapy medium. Every member of family was talking about his relation to the other members inclusive of the dog, about the history of the family and about the reasons why they have a dog.

We found out that a dog can function as a missing baby in families without children, as a companion of the old people who lost their partners, as a medium of social relation, as the only friend who is always ready to help and to listen without an unpleasant commentary.